

KÉT HADI ESEMÉNY A XIII. ÉVSZÁZBÓL.

MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY.

1278-ban Rudolf helyzete kedvezőtlen volt; néhány sváb úron kívül alig volt híve, még Bécs polgárai is nyíltan bevallották, hogy jobban szeretnék ha elhagyná őket s arra kérték, csináljon helyet Ottokárnak, ne hozza őket veszedelembé. Rudolf jól tudta, hogy Németországban, hol szegénységét vagy fősvénységét eláruló kopott ruhái, származása stb. miatt gúnyolták, nem fogják addig királynak elismerni, míg leghatalmasabb ellenségét, Ottokárt, le nem veri.

Ottokár a Babenbergiek 1246-ban történt kihalása után elfoglalta azok megüresedett birtokait és Aachenben nem hódolt Rudolfnak, nem ismerte el királynak s fölhívásának nem tett eleget, nem adta vissza az interregnum idejében szerzett birodalmi hűbérreket, sőt a király átkával sem törődött s 1278 tavaszán körülbelül 30 ezernyi seregével dél felé, Bécsnek vette útját.

Rudolf hiába várt a birodalomból való segítségre; Khuenring Henrik osztrák marsal is föllázadt ellene; sokan, kik előbb az ő pártján voltak, mint Henrik bajor herceg is, nyíltan Ottokáréra tértek. Ennek következtében Rudolf felsőnémetországi birtokaitól el volt zárva. Henrik herceg nem engedte meg a Straubingon való átmenetelt a Rudolffhoz szándékozó németeknek.

Sok Ottokártól megvesztegetett lovag csak az alkalmat várta, hogy a királyt a faképnél hagyja.

Rudolf csekély számú hiveivel Bécsből Marcheggbe ment, aug. 14-én, a magyar hadak megérkezését bevárandó, hova régi híve, a baseli püspök, is megérkezett; itt kellett e kipróbált hívétől hallania, hogy Németországból több segítségrenem számíthat, innen

irányította az e közben ide érkezett, Sóos György vezette a magyar előhadat észak felé, hogy a cseh hadak számerejéről hírt szerezzen. Rudolf róluk csak annyit tudott, hogy a jelentéktelen drossendorfi erőd körül táborozik, pedig Ottokár Laa falai alá ment azt elfoglalandó, és oda augusztus 6-án meg is érkezett.

Ottokár célja akkor, a mikor Alsó-Ausztria nyugati része felé irányította seregét, nézetem szerint az volt, hogy megakadályozza a birodalmi segítségnek Rudolffhoz való jövetelét; akkor pedig mikor Laa felé fordult, tudnia kellett, hogy efelől nincs mit tartania, mert Henrik bajor herceg úgy sem ereszti birtokain át a Németországból Rudolffhoz igyekezőket s ugyan ekkor eshetett tudomására a magyar király közeledése; ezt megakadályozni nem kísérlette meg, mert Lengyelországból és Szileziából a várt segítség nem érkezett meg.¹⁾ Az ezekre való várakozás adja meg kulcsát annak, hogy miért nem ment Bécsbe s hogy miért nem kerítette hatalmába a Duna vonalát. Ha nem kellett volna még várnia a késedelmező segítségre, nem lenne tétovázása megmagyarázható; támadólag lépett föl, de a kellő határozottság és gyorsaság nélkül s ennek komoly okának kellett lenni, mert azt, hogy terv nélkül működött volna, Ottokárról föltételezni nem lehet.

Mielőtt a tulajdonképeni működés leírását megkezdենék, lássuk a két szemben álló fél haderejét, melyet az alábbi kimutató foglal magában:

Rudolf részén:

magyar lovasság	---	---	---	---	---	40,000 ²⁾
kun lovasság	---	---	---	---	---	16,000 ³⁾
			összesen	---	---	56,000
Rudolf lovassága	---	---	---	---	---	2000 ⁴⁾
Rudolf gyalogsága	---	---	---	---	---	? ⁵⁾

¹⁾ Chron. Bohemiae ad a. 1300. op. Ludwig Rel. XI. 310.

²⁾ Venczel IV, 170. l. A codex epistolarum Rudolffiban 79. szám alatt található leveléből Rudolffnak azt olvassuk, hogy a magyarok 40,000-en, a kunok 16 ezeren voltak.

Zürich város legrégebbi évkönyve szerint 2000-en voltak azok, kik a betörésre lévén szánva vérttel voltak ellátva.

³⁻⁴⁾ Köhler II. Anhang. 779. l.

⁵⁾ Rudolffnak csekély számú gyalogsága a podgyászt őrizhette, mert

Ottokár serege :

lovasság	---	---	---	---	---	6500
gyalogság	---	---	---	---	---	24,500
				összesen	---	31,000 ¹⁾

Míg a magyar király várva várt derék hada Marchegghez érkezett, az alatt a Soós György vezette előhad megtalálta Laa alatt a cseh király seregét, ki nem is sejtette a közeledő veszedelmet, míg körülbelül augusztus 16-án észre nem vette, hogy a 2000 főnyi magyar elővéd s az azt nyomban követő 6000 főnyi támogató csapat²⁾ vele szemben áll s rajta is üt. E hadászati elővéd a hadviselésnek őseitől öröklött alapelvei szerint működött; minden oldalról jövő ismételt támadásaival, nyilainak az ellenségre záporoként való zúditásával annyira nyugtalanította a cseheket s annyira fenyegette visszavonulási vonalukat, hogy azok Laa ostromával fölhagytak es Prinzenдорfon át³⁾ Jedenspeigenhez vonultak. Főlriasztásuk alkalmat szolgáltatott Soósnak az ellenség számát megtudni.

semmiféle adat sem emlékezik meg működésükről; ezt tartja Köhler «Entwicklung des Kriegswesens» stb. című művében. Némelyek a Chron. Colmar. adataira támaszkodva azt állítják, hogy a magyar sereg csak 15 ezer emberből állott, Köhler ezek véleményét nem osztja s hivatkozik Lászlónak a «Hazai okmánytár» III. 28. 20. szám alatt található 1279-ben kelt okiratára, melyben azt írja, hogy az ország teljes hadereje mozgósítva volt. Nézetem szerint, ha 15,000 embernél nem is volt sokkal több, azért a magyar király serege számánál fogva sokkal tekintélyesebb volt Rudolf seregénél, mely biztosan tudjuk, hogy 2000 fő volt.

Ezért nem helyes ebben az esetben «verbündetes Heer»-ről beszélni, mint Bunsen teszi, mert verbündetes Heer-ről csak ott lehet szó, hol két Heer van. 2000 főnyi csapatot pedig nem lehet egy 56 ezernyi mellett, de még egy 15—20 ezernyi mellett sem annak tekinteni.

¹⁾ Köhler II. 119. Ezzel egyezik Victring adata is (Font. I. 309.), mely szerint a csehek 30,000-en voltak és Fuscus Tamás is (M. G. Script. XXII. 526.)

²⁾ Contin. Claustro-neob. VI. 745. Quosdam pugnaciores ungaros et cumanos circiter 8 millia stb.

³⁾ Köhler II. 104. l. 2. idézet «contra Prunsendorf in prato pernoscendo mane juxta omnem Morave, in quodam circumflexu per sex dies repausans exercitum suum pluribus et fortibus augmentavit.

A cseh írók azt mondják, hogy az élelmiszerek hiánya miatt vonúlt vissza Ottokár s nem az ellenség működése következtében; de ez az állítás nem egyéb mint a dolog szépítése; mert szenvedhet-e ostromló sereg augusztusban a termékeny Morva-völgyben szükséget, ha a háta mögötti vidékhez vezető utak s magán a vidéken való közlekedés biztosítva van? E vidékkel való összeköttetésüket fenyegette a magyar előhad s ez kényszerítette őket a visszavonulásra, alapjukhoz való közeledésre, honnan nem annyira élelmet, mint Lengyelországból és Sziléziából jövő harczosokat vártak. Ez alatt a magyar király is megérkezett Marchegghez, s Rudolffal való megállapodása szerint augusztus 23-án átkelt a Morván.

Rudolffnak, kihez Németországból sokkal kevesebb segítség érkezett, mint remélte, ki hiába írta birodalmi híveinek, hogy ha szept. 8-ig nem érkezik segítség, el van veszve,¹⁾ a tulajonképpeni működést a magyaroknak kellett átengedni s jó távolságban hátra maradni, mi által a működő magyar seregnek mintegy tartalékává lett. Ha más positiv adat nem lenne, ez a körülmény is bizonyítaná, hogy Rudolffnak hadereje mily csekély volt, mert az akkori úgynevezett lovagias fogalom szerint szégyen volt²⁾ hátra maradni s e szégyen miatt senki sem akart tartalékban lenni.

A magyar sereg augusztus 23-án Stillfriedtől északra körülbelül 2¹/₂ mfre ment; Rudolf lassan és jó távolságban követte a magyar hadat,³⁾ azért is, hogy ha azok vissza vettetnének s megfutamodnának, őt is magukkal ne sodorják.

¹⁾ Köhler a Chron. Colmar. nyomán.

²⁾ Köhler II. 116. Der Gedanke den Ungarn den Vorstreit zu überlassen lag bei den Vorurtheilen der Zeit keineswegs so nahe, als es scheinen möchte, da hierin die grösste Ehre gesucht wurde. S ezt az «Ehre»-t semmi esetre sem engedik vala át a magyaroknak, ha általában ők szóba jöhettek volna. Itt általában nem az előharcolást engedték át, de alkalmazkodtak ahhoz, a mit a Rudolf segítségére jött magyar hadsereg tenni jónak látott.

³⁾ Als das Heer inn Vormarsche von der Höhe zum Weidenbach herabstieg, stimmte der Bischof von Basel die Weise an:

«Sand Marey, mutter und maid
All unsre not sy Dir geclait.»

Das ganze Heer deutscher Zunge — die Ungarn waren schon voraus — stimmte ein. Köhler II. 125.

A magyarok külön s Rudolf mögöttük menetelő csapatával szintén külön táboroztak, Stillfried közelében. A magyarok elől lévén, legfőlebb is $\frac{1}{2}$ -mnyire voltak a csehek jedenspeigeni táborától.¹⁾ Itt maradtak 26-ig. Sóos Györgynek s az elővédnek e napon az a feladat jutott, hogy a Morva jobb partján Stillfried és Dürnkrot között elterülő árteret, mely a felső Weidenbachtól északra esik, deritse föl; mert nem tudták, hogy nem ingoványos-e, ezt pedig fontos volt tudni, tekintve azt, hogy a működő sereg csupa lovasságból állott.

Az elővéd meggyőződött arról, hogy e völgy zsombékos és helylyel-közzel nádas ugyan, de azért száraz s aztán vissza nyomta a cseh előőrsöket, melyek Dürnkrot körül s a magas völgysegélyen voltak fölállítva.²⁾ Sóos György működése minden tekintetben kiállja a kritikát. Ebben az esetben is úgy cselekedett mint Laanál, csak kisebb részét rendelte a földerítésre s az előőrsök visszanyomására, nagyobb részével kellő távolságban mint támogató csapat követte előre küldött részét s a völgy nyugati szegélyét kellő módon megszállta, honnan kényelmesen szemmel tarthatta a cseh

¹⁾ Tört. Életrajzok. Kun László. 65-ik lap.

²⁾ St. R. Chr. CXLII

die Valben runden dan
 unz daz si kômen an daz rôr,
 als ich hân gesprochen vor.
 dô man sich des mozes versach,
 hinan ze furten was in gâch.
 nû erfunden si daz schiere
 daz des planes riviere
 war trucken unde herte
 daz si an ir geverte
 nihtes irt noch soumt.
 von in wart gegoumt
 und sâhens albedinte — (ausdrücklich)
 daz der Bêheim wartliute
 uf dem berge hielten
 und der warte wielten.
 die Valben si der beherten — (sichern)
 wand si sich ir unlange werfen
 wand sis mit schuzen und mit slegen
 der Bêheim seiten hin enkegen.

tábort, melyet később megrohant és körülbelül 200 foglyot ejtett. Vitézi tetteit fősorolja László király több adománylevele. Látjuk tehát, hogy eleink sohasem bocsátották harczba egész erejüket, a vezér mindig tartott valamit kezében a végső esetre, az ütő kártyát utoljára tartotta fenn még ebben az esetben is, mikor Sóos tudta, hogy a magyar derék had igen közel van hozzá.

A csatatér, melyen a döntő harcz *augusztus 26-án* történt, Dürnkrot és Jedenspeigen között terül el, nyugaton a Morvával körülbelül egyenközűen észak-déli irányban húzódó dombor, északon szintén dombok, keleten a Morva folyó, délen a mindenütt könnyen átgázolható Felső-Weidenbach határolja.

Az említett észak-déli irányban húzódó dombhát egyik szakadékában van Jedenspeigen s tőle délre $\frac{1}{2}$ mértföldnyi távolságban Dürnkrot, ettől délre pedig 1000 lépésre a Felső-Weidenbach.

Tévesen tüntetik föl a dolgok állását azok, kik azt mondják, hogy a magyar sereg Rudolf elővédének tekintendő, mert elővéd az a csapat volt, melyet György mester vezetett, a derék-had a magyarok két harczvonala, a tartalék pedig — ha tartalékról egyáltalán lehet szó — Rudolf csekély 2000 főnyi hada.

Ottokár serege, mely hat csapatra tagozódott,¹⁾ valószínűleg három nagyobb egységbe volt csoportosítva.²⁾

1-ső csapat cseh	}	I-ső csoport
2-ik " morva és pilseni		
3-ik " meisseni és thüringiai	}	II-ik csoport
4-ik " lengyelek		
5-ik " lengyelek	}	III-ik csoport, ennél volt Ottokár király.
6-ik " szászok és bajorok		

Jedenspeigentől keletre a Krutfeldnek nevezett lapály szélén volt a cseh tábor.

A tábor előtt délre csak gyöngyelelők állhattak, mert a kun íjjászok a csata napján és azelőtt is akadály nélkül keltek át a

¹⁾ Oest. Reim-Chronik CXLVI.

²⁾ Aufstellung in 3 Treffen geben die Chron. Colm. und die Salzburger Annalen. Köhler II.

Felső-Weidenbachon s folytonosan lövöldözték a cseheket, különösen akkor, mikor a csatára rendezkedtek.

A magyar derékhadat, mely két harcra volt alakítva, az ifjú király helyett Csák Máté vezette.¹⁾ Rudolfnak csekély, szintén két harcvonalba alakult hada — a források megegyező adatai szerint 2000 ember — a magyar sereg külön tartalékának tekintendő.

Rudolf első vonalába a sváb, karinthiai és krajnai, továbbá a salzburgi érsek lovagjai voltak osztva; a második harcvonalat Rudolf személyes kíséretét tevő hívei alkották, hátvédét pedig Capellen Ulrich lovag 60 lovaggal.

Rudolf hada nagy távolságban követte a magyarokat.²⁾

A csata megkezdésekor a magyarok elővéde s a Csák Máté, valamint az István comes³⁾ csapatának könnyű fegyverzetű része a táboruk előtt gyülekező cseheket — különösen azoknak I-ső harcvonalát — minden oldalról körülvette és lövöldözte. A betörésre szánt, részben nehéz fegyverzetű, magyar csoport két harcvonalban egymás mellett állott a cseh fölállítással szemben, várva a betörésre való kedvező pillanatot. A csehek II-ik csoportja úgy látszik nem állott az I-ső mögött, hanem attól oldalt bizonyos távolságra, mert különben az I-ső csoport visszaveretése után ezt s nem a III-ikat

¹⁾ Fejér. Cod. dipl. V₂. VI. Ch. 1279. Idem Ladislaum terram a Castellano Soproniensi ob proditionem arcis ablatam, Dionysis de genere Osl confert.

. propter multiplicia obsequia et fideles famulatus Magistri Dionysii filii Petri de genere Osl, quæ nobis in diversis regni nostri expeditionibus laudabiliter impendit, et specialiter in exercitu nostro, quem contra regem Boëmiæ pridem moveramus, in quo quidem conflictu idem Rex Boëmiæ existit miserabiliter in teremptus, gloriosum exhibuit famulatum in eo videlicet quod *Mathæum Palatinum* pridem Dominum Suum *princepem hinc temporis militiae nostrae* de equo suo eiectum ab acie opposita non sine sui cruoris effusione defensavit etc. etc.

²⁾ Köhler, II. 125. König Rudolf mag überhaupt die zu enge Berührung mit den Ungarn gescheut haben, da ihre grosse Zahl und der Staub — es war August — die deutschen Truppen völlig umwickelt und das Eingreifen derselben in's Gefecht erschwert haben müssen. Daher die *ungewöhnliche* Entfernung, in der die Treffen einander blieben.

³⁾ István országbíró, kit a németek «schillpergi», vagyis «vértesi» grófnak neveztek, kinek ősi fészke Gut a Vértés hegység alatt feküdt (Pauer Gy.: «A magyar nemzet története»).

szodorta volna magával. A király a II-ik csoporttal személyes ellenségét Rudolfot kereste s mikor a birodalmi zászlót látta a Felső-Weidenbachnál föltűnni, oda rohant.

A III-ik csoport az I-ső mögött állott, azzal együtt jutott rendtelenségbe, de ismét gyülekezett a tábor körül, s a mint látni fogjuk, a megfutamodott II-ik csoportot vette föl.

A magyarok, kik rendezkedésük közben támadták meg a cseheket, visszaverték a Milot által vezetett első csoportot,¹⁾ mely megfordult s a mögötte álló harmadik csoportot (lengyelek) is magával szodorta. Utóbbiak azonban, úgy látszik, összeszedték magukat, mert később ezekhez vonúlt vissza a csehek második harcscsoportja.

A csehek első csoportja és a magyarok közötti összeütközés a csatatér nyugati oldalán történhetett s a harc lefolyásának képét Kézai szavaiból elég világosan megalkothatjuk, ki azt mondja, hogy a «magyarok rohamait és nyilait kiállani nem bírva, embereivel megszalada s utána a lengyel zsoldosok (III-ik csoport) bomlott seregben szintén futának a csehekkel együtt». És előbb «kiknek lovait és a magokat (a csehek első csoportját) a király magyarjai és kunjai nyilaikkal sebezve úgy háborgatják» stb. stb. . . . Tehát a kunok és az ijjal ellátott magyarok nyílzáporral rendtelenségbe hozták a csehek első csoportját s aztán megrohanták, betörték a megingatott, szakadozott sorokba s megfutamították azt.

A csehek II-ik csoportja az előbbeni pontban leírt események idejében nem volt a küzdelem helyén s ezért volt lehető a kunoknak a cseh podgyászban rabolni,²⁾ mely az első és harmadik csoport megfutamodása után csekély fődözettel állhatott a tábor helyén.

Ezt Ottokár vezette, ki a Weidenbachtól északra találkozott Rudolf első harcsczonalával s azt visszaverte,³⁾ de üldözése közben

¹⁾ Chron. Sanpetr. 114. Comani et Ungari proelium in choaverunt contra invadentes Boëmarum. (Köhler.)

²⁾ Kézai. V. 1.

³⁾ Ann. S. R. Salisb. 803. Cumenim videret (Ottokar) primam nostre partis aciem a sorum facie improbe declinantem.

Chron. Colm. 250. «Exercitus autem regis Boemiæ forcior erat et eos retrocedere faciebat.»

Joh. von Victring «Ottakarus sicut leo seviens irruens Rudolfi aciem discindebat» (Köhlernél, 129. 1.)

Rudolf második harc-csoportjával találkozott a Weidenbachon ¹⁾ túl — tehát attól délre. Ennél volt Rudolf is. A két fél között kemény tusa fejlődött ki, melyben Rudolf lova is fölbukott, őt maga alá temetve.²⁾ Erre a mozzanatra kell több forrásnak azt a tudósítását vonatkoztatni, hogy a csata a *németekre nézve* (Rudolfra) kedvezőtlenül alakult, mert a csatatér más pontjain németek nem, hanem mindenütt magyarok voltak s ezeknek még pillanatnyi kedvezőtlen helyzetéről sem szól egy adat sem; valamennyi forrás, az Ottokár-féle Oesterreichische Reimchronikot kivéve, említi az osztrákoknak, tehát Rudolf hada egyik csoportjának megfutamodását s a Chron. Sanpetri kijelentése, mely szerint a győzelem majdnem a cseh király kezében volt, szintén csak erre a másodrendű episodra vonatkozhatik.

Ezután a Rudolf vezette 2-ik hadcsoport, mely körülbelül 300 nehéz lovasból (verdeckte Hengste)³⁾ állott, tovább üldözte Ottokárt a jedenspeigeni csatatérig, hol aztán a csehek 3-ik csoportja — a lengyeleké — vette föl. Rudolf is oda érkezett azzal a Capellen vezette 60 lovaggal, kik őt a catastrophától megmentették.

Az elmondottakból látjuk, hogy az augusztus 27-iki események három mozzanatra csoportosíthatók. Az első és pedig a főmozzanat az, melyet Kézai ír le, mely a magyar hadak és a cseh sereg 1-ső és 3-ik csoportja között játszódott le; a második, mely csak annyiban nem egészen mellékes epizod, mert Rudolf és Ottokár állott ott egymással szemben, a csatatértől délre a Weidenbachnál történt meg, s erről írnak a német krónikák különösen az Oest. Reimchronik írója Ottokár, ki elmondja, hogy itt

¹⁾ Hogy ez a Felső-Wiedenbachnál történt, az Archiv für Schweiz. Gesch. II-ben foglalt Winterthuri János följegyzéseiből kivehető. (Köhler II. 131.)

²⁾ Zellweger: Gesch. des appenzellischen Volkes I. Urkd. XL. Ddato Wien, 1279. Da er uns uf hub usz dem bacht, da wir nider geschlagen lagent, da mit er uns des lebens gehalt und den val der uns mit geding uf was gesetzt, den want er uns.

Rudolfnak egy másik levele Bodman 101. old., melyben a marcheggi templom számára adományt tesz, «in loco ab eodem ecclesia non longe distante nos, quasi in augustii mortis positos, liberavit stb.»

³⁾ Chron. Col. M. G. III.

Rudolf maga is veszedelemben forgott, míg Capellen lovag 60 lovagjával nem jött megmentésére és hogy ő saját biztosságával nem törődve, azt a csapatot, melyet személyesen vezetett, Ottokár király üldözésére küldte.¹⁾ És végre a harmadik, melyben az Ottokárt üldöző csoport s Rudolf a jedenspeigeni csataterre érkeztek, a mikor a csata általános lett. Erről írnak a német krónikások és Kézai is, de mert egyik is másik is, tulajdonképpen csak fejedelmének históriáját írta, csak saját embereikről emlékeznek meg. Kézai a németekről nem, a német krónikások a magyarokról nem emlékeznek s ez nagy hiba mind a két részről; de sokkal kisebb jelentőségű Kézai mulasztása, mint a német krónikásoké, mert ő csak egy kis töredékről hallgat, míg amazok huszszor annyi seregnek működését ignorálják, a kik nélkül pedig aligha lett volna alkalma annak a bizonyos sokszor említett Capellen-féle 60 lovagnak a csehek oldalába törni s aligha nem még tovább tart a «Römisches Reich deutscher Zunge»-ban az interregnum.

A német krónikások később írtak, olyan emberek elbeszéléséből merítve adataikat, kik Rudolf kis csapatában voltak s csak arról beszéltek a mi ott történt, úgy tüntetve föl a dolgot, mintha az lett volna a főesemény; s ez igen természetes, mert a ki valaha hadjáratban vagy nagyobb gyakorlatoknál volt, tudni fogja, hogy a valamely csoportba beosztott kisebb rangú tiszt mily keveset lát s mily keveset tud az összműködésről, mily kevés áttekintése lehet s mennyire kevésé lehet neki arról fogalma, hogy az ő csapatának működése milyen helyet foglal el az események láncolatában. Kézai ellenben, mint László király udvari papja, abban a helyzetben volt, hogy a csata után kevés idővel olyan katonai szemmel ítélő emberektől hallotta a csata lefolyását elbeszélni, kik a királyljal a csatater nyugati oldalán emelkedő valamelyik dombról²⁾ nézték azt, tehát az egész Kruth-

¹⁾ Chron. Colm. 251. Venerunt autem ad eum de suis circiter quinquaginta. Köhler idézete II. «Non curetis de me non est vis de uno homine, sed progredimini ad conflictum! Illi vero dimisso rege prostrata trudentes et progredienter viriliter».

²⁾ Steir. R. Chr.

Kunig Ladisla den jungen
Sy furten von Streit dan
auf den perikh ob den plan.

feldet belátták, s láthatták a fő és mellék epizódok alakulását és lefolyását egyaránt.

Kézai s azok a forrásművek, melyeket több helyt idéztem, kiegészítik egymást s az események elég világos képét tárják elénk, a részleteket persze pontosan nem ismerhetjük meg belőlük, mert nem kell elfelejteni, hogy sem Kézai sem a német krónikások nem voltak vezérkari tisztok s nem írtak csatajelentéseket abból a célból, hogy azokból a csata lefolyását katonai szempontból írja majd meg valaki.

Kézai a németeket vádolja következő szavaiban: «Rudolfus ergo Teutonie rex atque Romanorum cum suis stabat inspiciendo que fiebant». ¹⁾ A német krónikások pedig a magyarokat, hogy nem akartak neki menni a cseheknek. ²⁾ De ha mi, kik a különféle egymást kiegészítő adatokat magunk előtt látjuk, hibáztatjuk egyik vagy másik felet, nagyban hibázunk s bizonyos szándékosságot is mutatunk, mert világosan kitűnik az adatok összevetéséből, hogy Rudolf tétlenségének ép úgy meg volt a maga oka, mint a magyarok várakozásának. Rudolf csekélyke hadával a Weidenbach mögötti, távolság által biztosított helyéből gyöngesége érzetében nem mozdulhatott ki, várta, hogy sikerül-e az önállóan működő magyarok föllépése; ő saját biztosságáról gondoskodott, mert tudta, hogy nem az ő kis hadának rendeltetése a döntő csata vívása; azt a huszszorta nagyobb magyar hadra kellett bíznia.

A magyarok pedig nem harczy kedv hiányában tartózkodtak a betöréstől, hanem saját taktikájuk alapelveinek hódolva, bevárták míg eljön arra a kedvező pillanat, mikor a könnyű fegyverzetűek nyilazása kellően előkészítette azt.

Ottokár serege teljesen meg volt verve, ő maga át akart törni az ellenségen és Drösingbe menni, de ez nem sikerült neki és tizenhét sebtől borítva, a csatatéren halva maradt. Mások azt mondják, hogy elfogták, s azután szúrták le és csonkították meg holttetemét.

A győzelem teljessé tétele végett a magyarok fáradhatatlanul

¹⁾ Kézai, V. 46.

²⁾ Chron. Colm. M. G. «Rudolphus rex libenter vidisset, quod Ungari cum Cumanis congresso fuissent sed eos ipsi invadere minime voluerunt.

üldözték az ellenséget¹⁾ körülbelül három mérföldre a csata színhelyétől.²⁾

Ezekből láthatjuk, hogy mindent, mit csata előtt, csata alatt és csata után tenni kell, a magyar hadak tették meg. Ők derítették föl a terepet, ők nyugtalanították minden oldalról az ellenséget, ők készítettek elő a harcot záporként lött nyilaikkal, ők jelentek meg a döntő pillanatban ott a hol kellett s a betörés után szálfegyvereik hatalmát is ők éreztették a cseh király hadaival; ők üldözték a megfutamodottakat s ők szorították nagy részüket a Morvába. Tehát mind azt megtették, mit a modern hadviselés kíván, pedig semmivel sem tettek többet, mint azt a mit elődeik a honfoglalás harcaiban s a mit utódaik is megtettek mindig, a mikor saját taktikájuk szerint harcolni senki sem akadályozta őket.

Bármily önzéstelen volt is az ifjú László király, még sem lehet elhinni, hogy e fényes s nagy áldozattal³⁾ járó hadjáratot csak azért viselte volna, hogy hadi zsákmánnyal megrakva, Rudolf köszönetével s azzal a néhány zászlóval beérje, melyekkel a székesfehérvári templom falait díszítették föl.⁴⁾ A magyarok az 1260-iki kudarcot óhajtották megtorolni s Ottokártól az országba való gyakori betöréseikért akartak elégtételt szerezni. Különben a király ifjúsága alatt a külügyeket vezető urak nem voltak olyan ügyetlen diplomaták, mint azt sokan vélik; tudták, hogy Magyarországra egy hatalmas szomszéd állam veszedelmes, tudták, hogy a már úgy is hatalmas Ottokár még hatalmasabb lesz,

¹⁾ Chron. Colm. «Ungari subsequuntur pugnantes impugunt, fugentes persequuntur capiunt, trucidant pariter et occidunt».

²⁾ Chron. Sanpetr.

³⁾ Kézai, V. 1. §. «A halottak számát egyedül a mindenható tudta volna megbecsülni.»

Az Ellenhard krónikája és a Chron. Sanpetr. szerint Rudolf hadai keveset veszítettek (innen is látszik, hogy kis részük volt a nagy csatára a csehek pedig 12—20 ezeret.

⁴⁾ Kézai, V. 1. §. «Hogy tehát emlékezetben maradjon László király ily dicsőséges és diadalmas győzedelme a csehek, lengyelek és morvák szegyenére és örök gyalázatára, pajzsaik és zászlaik a fejevári egyházban az ország székes helyén a falra függesztve, örökre fenmaradnak.»

ha a német királyi koronát a fején érzi; Habsburgi Rudolftól pedig nem volt okuk félni, mert nem ok nélkül sejtették, hogy e szegény fejedelem nem lesz képes a szétszaggatott német birodalmat egy félelmes egészszé tömöríteni s ezért viselték Ottokár ellen a hadjáratot, mely a magyaroknál oly nagyon népszerű volt. Lehetetlen a fölötti bánatunknak kifejezést nem adni, hogy az Árpádház kihalála után a nyugoti befolyás fokozatos és tartós érvényesülése következtében sajátos harczmodorukat eleink ismét elhagyták, mert mivé lehetett volna hadügyünk, ha nemzeti alapon a nemzeti genius szellemében fejlődhetik vala.

BÁRCZAY OSZKÁR.